

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1982

BRNO 1984

KOSTROVÉ HROBY V PŘEROVĚ

/okr. Přerov/

Drahomíra Kaliszová, Krajské vlastivědné muzeum Olomouc

V listopadu 1982 ohlásila konzervátorka Okresního muzea v Přerově, že na stavbě sídliště v Přerově-Předmostí byl narušen kostrový hrob. Po příchodu na místo jsem zjistila, že výkop pro kanalizaci utál chodidla a polovinu kostí holenních a bérceových. V hrobě, orientovaném hlavou k západu, ležela 90 cm pod povrchem v natažené poloze na zádech kostra ženy ve věku mezi 30-40 léty. Lebka byla promáčknuta dovnitř. Zachovaná část hrobu měří 150 x 40 cm. Zásyp tvořila sypká hnědá kamenitá hlína, nelišící se od okolního terénu. Hrob měl dno na travertinovém podloží. 40 cm nade dnem byl jakýsi "strop" z kamenných ploten, nebylo však možno zjistit, souvisel-li s hrobem. Pohřeb byl bez milodarů.

Na opačné straně výkopu, o šířku hrobu jižněji, 35 m východně od severovýchodního rohu kostela sv. Maří Magdalény ležel hrob č. 2. Ze stěny výkopu vyčnívala část lebky. Hrob obsahoval na znaku ležící kostru ženy. Její stáří nebylo možno určit, protože lebka byla rozdrčená. Rozměry zachované části hrobu činily 180 x 50 cm. Pohřeb byl rovněž bez milodarů, terénní situace se shodovala s hrobem č. 1.

V hlíně vyházené z výkopu v okolí obou hrobů byly zlomky keramiky 13. - 14. stol.. Jižně od kostela jsem našla v hlíně z již zaházeného výkopu roztroušené lidské kosti, některé se zelenou patinou.

V téže době byl narušen hrob na Horním náměstí v Přerově. Při stavebních úpravách v domě č. 8 pod obloukově klenutým zdívkem pod oknem na náměstí vyčnívaly kosti nohou kostry, orientované hlavou k západu, ležící na znaku v natažené poloze. Vzhledem k umístění hrobu pod silným zdívkem nebylo možno odkryt hrob celý, v odkopané hlíně však nebyl nalezen žádný hrobový přídavek.

Na opačném konci Horního náměstí v domě č. 21 byly odkryty v r. 1974 dva středohradištní hroby¹.

Poznámka:

1 M. Jašková, Hroby ze střední doby hradištní v Přerově, PV 1974, 49-50.

Skelettgräber in Přerov /Bez. Přerov/. In Přerov-Předmostí wurden zwei Skelettgräber ohne Beigaben, offensichtlich von einem mittelalterlichen Friedhof um die Kirche der Hl. Maria Magdalena, abgedeckt.

In Přerov, am Horní náměstí /Ober Platz/, war bei Bauarbeiten ein beigabenloses Körpergrab gestört worden.

ZJIŠŤOVACÍ VÝZKUM U KOSTELA SV. VÁCLAVA V KOSTELCI U KYJOVA

/okr. Hodonín/

Jaroslav Tribula, Muzeum Hodonínska Hodonín

Kostel sv. Václava v Kostelci u Kyjova je významnou kulturní památkou v jádře pozdně románskou, zbarokizovanou na počátku 18. století. Pozoruhodné na ní je především to, že loď a presbytář kostela, jež jsou kladeny do pozdně románského období, byly postaveny z cihel, což prokázaly památkové opravy tohoto objektu. V rámci jejich dalšího postupu se zde započalo rovněž se zjišťovacím archeologickým průzkumem, který bylo zatím možno provést pouze vně kostela. Podnět k uskutečnění výzkumu dali i takové okolnosti, jako výrazná poloha stavby v části návrsí nad obcí a fakt, že první zmínka o Kostelci pochází z roku 1131.

Úkolem výzkumu bylo především zjistit čtyřmi kopanými sondami, vedenými kolmo na kostelní stavbu, situaci základů pozdně románské stavby a objasnit otázku pohřebiště, jež v minulosti kostel obklopovalo. Sondy byly dlouhé a široké zhruba 2 m.

Sonda I byla položena v západní části severní strany objektu, na rozhraní pozdně románské lodi a barokní přístavby. Ověřila odlišnost obou stavebních slohů v základech stavby, a to v hloubce jejich položení, v maltě i v použití kamene. Pozdně románský základ má patu v hloubce 140 cm pod úroveň dnešního terénu, kdežto základ barokní přístavby pouze ve 110 cm, je o 18 - 20 cm širší než základ pozdně románský a není tak pečlivě vypracován. Také malta barokního základu byla již na první pohled světlejší, hladší a drobivější. Pokud jde o situaci nad úrovní dnešního terénu, je třeba si uvědomit, že v minulosti bylo od severní stěny stavby odbagrováno kolem 70 cm zeminy, takže kamenné zdivo z pečlivě kladených deskovitých kamenů, které dnes vidíme zhruba do téže výšky nad terénem, bylo dříve z větší části nebo možná celé pod úrovní povrchu. Teprve na

toto kamenné zdivo nasedá cihlové zdivo pozdně románské stavby. Sonda I ukázala, že v nejspodnější části základu byly především neopracované lomové kameny, kladené na maltu, dále následovala asi 60 cm vysoká podzdivka převážně z deskovitých kamenů, na ni bylo položeno pečlivě kladené zdivo opět z deskovitých kamenů, tvořící jakousi horní část podezdívky, která byla původně celá nebo z větší části pod terémem /viz výše/. Teprve na ně nasedá cihlové zdivo pozdně románské stavby. Při památkových úpravách bylo očištěné cihlové pozdně románské zdivo ponecháno bez omítky, zatímco barokní přístavby jsou kvalitně bíle omítnuty.

Sonda II byla položena kolmo na východní stěnu presbyteria asi v polovině její délky a zahloubena do 180 cm pod dnešní terén. Zahlubování sondy ukázalo, že terén je zde do hloubky kolem 60 cm porušen výkopem pro uložení kabelů. Charakteristika vlastního základového zdiva je obdobná jako u pozdně románského základu, odkrytého sondou I, ale podezdívka, na níž je položeno cihlové zdivo, vypadá zcela jinak. Je tvořena z pečlivě opracovaných kvadrů lomového kamene větších rozměrů a pouze její malá část je pod úrovní dnešního terénu, většina zdiva je nad povrchem. Shodný charakter základového zdiva i podezdívky se sondou II byl zjištěn i v sondách III a IV, které byly vykopány na jižní straně stavby u presbytáře a chrámové lodi.

Patu základu byla zjištěna sondou II v hloubce 115 cm, sondou III v hloubce 1 m, sondou IV v hloubce 85 .. 90 cm pod úrovní dnešního terénu, což je způsobeno svahovitostí dnešního povrchu od severu k jihu a východu.

Podle rozborů geologických a petrografických, provedených ing S. Zacherlem z Moravského muzea v Brně, byly základy kostela položeny do slabě vápnité spraše. Stavební kámen pocházel pravděpodobně z blízkých zdrojů. Vlastní základ pozdně románské stavby byl z křemenných pískovců, k nimž je možno hledat analogie v blízkých Chřibech /račanská jednotka magurského flyše/, a deskovité jemnozrnné pískovce a prachovce ze zdiva na severní straně kostela pak mají analogie zejména z rozhraní mezi račanskou jednotkou a ždánicko-koryčanským souvrstvím. Podobně možno uvažovat i o provenienci hornin z barokního základu, i když odebraný vzorek ukázal, že jde o středozrnný vápencový pískovec, který se vůbec nevyskytl v ostatních vzorcích z objektu, takže lom, z něhož byl brán kámen pro barokní základy, byl zřejmě na jiném místě než lom pro stavbu pozdně románskou. Použití cihel ke stavbě objektu bylo snad ovlivněno i tím, že v okolí Kostelce je dostatek vhodného materiálu k jejich výrobě.

Všechny sondy výzkumu zachytily rovněž část pohřebiště, které kdysi kostel obklopovalo. Situace v těsné blízkosti kostela je však porušena, a to na severní straně bagrováním, na ostatních zejména výkopy pro kabely. Výzkumem se nepodařilo najít jiné nálezy než novověké.

Pro získání dalších poznatků a vyvození podrobnějších závěrů je nutné provést výzkum uvnitř kostela.

Feststellungsgrabung bei der Kirche des Hl. Wenzel in Kostelec bei Kyjov /Bez. Hodonín/. Die Kirche des Hl. Wenzel in Kostelec bei Kyjov ist ein bedeutendes im Grunde spätromantisches Kulturdenkmal, das zu Beginn des 18. Jahrhunderts barockisiert wurde. Bemerkenswert an ihm ist vor allem dies, dass das Schiff und Presbyterium der Kirche, die in den spätromantischen Zeitabschnitt gelegt werden, aus Ziegeln erbaut worden waren. Mit Rücksicht darauf, dass das Denkmal renoviert wird und auch deshalb, dass der erste Bericht über Kostelec bereits aus dem Jahre 1131 stammt, wurde hier eine archäologische Feststellungsgrabung durchgeführt, die vorläufig nur ausserhalb der Kirche verwirklicht werden konnte. Vier ausgehobene Suchgräben, senkrecht auf den Kirchenbau geführt, beglaubigten vor allem die Durchführung der Fundamente des spätromantischen Baues. Sonde I, die im westlichen Teil der Nordseite des Objektes an der Grenze des spätromantischen Schiffes und des barocken Anbaues gelegt wurde, zeigte die Unterschiedlichkeit der beiden Baustile in den Grundmauern des Baues, und zwar in der Tiefe ihrer Gründung, im Mörtel sowie in der Benützung der Steine. Durch die Sonde hat man festgestellt, dass im untersten Teil des spätromantischen Baues unbearbeitete Bruchsteine mit Mörtel verbunden waren, ferner folgte eine ca. 60 cm hohe Untermauer überwiegend aus Plattensteinen, auf dieser war ein sorgfältig gelegtes Gemäuer wiederum aus Plattensteinen gesetzt, das irgendeinen oberen Teil der Untermauer bildete, die ursprünglich grössenteils oder ganz unter dem Terrainniveau war, auch wenn sie heute, infolge eines früher vorgenommenen Baggerns, oberhalb des Terrains ist. Auf diese setzt ein Ziegelgemäuer des spätromantischen Baues auf. Sonde II wurde senkrecht zur Ostwand des Presbyteriums geführt und zeigte eine ähnliche Charakteristik des eigentlichen Grundgemäuers wie Sonde I, aber die Untermauer, auf der das Ziegelgemäuer gelegt ist, sieht ganz anders aus. Sie ist aus sorgfältig bearbeiteten Quadern von Bruchstein grösserer Ausmasse gebildet und nur ein kleiner Teil ist unter dem Niveau des heutigen Terrains, der Grossteil des Gemäuers ist ober diesem. Der übereinstimmende Charakter des Grundgemäuers sowie der Untermauer mit Sonde II wurde auch in Sonden III und IV festgestellt, die auf der Südseite des Baues beim Presbyterium und dem Kirchenschiff ausgegraben worden waren.

Nach den geologischen und petrographischen Analysen, von Ing. S. Zacherle aus dem Mährischen Museum in Brno durchgeführt, stammte der Baustein für diese Grundmauern von dem nahen Marsgebirge /Chřibý/. Die Verwendung von Ziegeln zu dem Baue des Objektes war vielleicht dadurch beeinflusst, dass in der Umgebung von Kostelec zur Genüge geeignetes Material zu ihrer Herstellung ist.

Alle Grabungs sonden erfassten ebenfalls einen Teil des Gräberfeldes, das einst die Kirche umgab. Die Situation in der Nähe der Kirche ist jedoch gestört, und zwar auf der Nordseite durch Baggern, auf den anderen insbesondere durch den Aushub für eine Kabellegung. Hier gelang es nicht andere Funde als neuzeitige zu bergen.

Um weitere Erkenntnisse zu gewinnen und eingehendere Schlussfolgerungen abzuleiten, wird eine Grabung im Kircheninneren notwendig sein.

PŘEHLED VÝZKUMU 1982

Vydává: Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19
Odpovědný redaktor: akademik Josef Poulík
Redaktoři: Dr. A. Medunová, Dr. J. Meduna, Dr. J. Říhovský
Překlady: Dr. R. Tichý, E. Tichá
Kresby: A. Krechlerová /pokud není na tabulce uveden jiný autor/
Na titulním listě: hmoždíř jevišovické kultury ze Svitávky /okr. Blansko/
Tisk: Moravské tiskařské závody, n.p. Olomouc, závod Gottwaldov,
provoz 34 - Kyjov
Evidenční číslo: ÚVTEI - 73332
Vydáno jako rukopis: 400 kusů - neprodejné